

ISSN 2310-371X

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Наукові записки

Серія педагогічні науки

Випуск СХХХІІІ

(143)

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2019

ФАХОВЕ ВИДАННЯ

затверджено наказом Міністерства освіти і науки України (додаток 7)
від 21.12.2015 р. № 1328 (педагогічні науки)

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 23838-13678Р від 01.03.2019 р.

“НАУКОВІ ЗАПИСКИ” започатковано у 1939 році в КДП імені О. М. Горького
(нині НПУ імені М. П. Драгоманова)

Редакційна колегія :

- В. П. Андрущенко* – член-кореспондент НАН України, академік НАПН України,
доктор філософських наук, професор (*шеф-редактор*);
В. І. Бондар – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор
В. М. Вашикевич – доктор філософських наук, професор;
Л. П. Вовк – доктор педагогічних наук, професор;
Н. М. Дем'яненко – доктор педагогічних наук, професор;
М. І. Жалдак – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
М. С. Корець – доктор педагогічних наук, професор;
Л. А. Куліш – кандидат педагогічних наук, доцент (*відповідальний секретар*);
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор (*головний редактор*);
О. С. Падалка – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
В. П. Сергієнко – доктор педагогічних наук, професор;
В. Д. Сиротюк – доктор педагогічних наук, професор;
М. І. Шут – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. М. Яшанов – доктор педагогічних наук, професор (*відповідальний редактор*).

Рецензенти :

- В. В. Борисов*, доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець, доктор педагогічних наук, професор.

Н34 **Наукові записки** : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України,
Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. – Київ : Вид-во НПУ
імені М. П. Драгоманова, 2019. – Випуск СХХХХІІІ (143). – 256 с. – (Серія педагогічні
науки).

ISSN 2310-371X

У збірнику вміщено статті, де розглядаються актуальні питання наукових досліджень докторантів, аспірантів,
викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ України, які працюють у галузях
педагогічних та історичних наук.

УДК 37+93/94](066)

Рекомендовано Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 14 від 05 червня 2019 р.)

ISSN 2310-371X

- © Редакційна колегія, 2019
© Автори статей, 2019
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019

ISSN 2310-371X

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY

Science Notes ***(research)***

Series pedagogical sciences

Issue CXXXIII

(143)

Publishers of
National Pedagogical Dragomanov University
2019

PROFESSIONAL EDITION

Approved by order of Ministry of Education and Science of Ukraine (addition 7)
from 21.12.2015 № 1328 (pedagogical science)

Certificate of registration of print media
Series KB № 23838-13678R dated 01.03.2019

*the "Science Notes" started in 1939 in
the Kyiv Pedagogical Institute named after A. M. Gorky
(Now the National Pedagogical Dragomanov University)*

Editorial Board:

- V. P. Andrushchenko* – Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Philosophical Sciences, Professor (*Chief Editor*);
- V. I. Bondar* – Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- V. M. Vashkevich* – Doctor of Philosophical Sciences, Professor;
- L. P. Vovk* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- N. M. Dem'yanenko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- M. I. Zhaldak* – Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- L. A. Kulish* – Candidate of pedagogical sciences, associate professor (*Executive Secretary*);
- L. L. Makarenko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Holovnyi Editor*);
- O. S. Padalka* – Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- V. P. Serhienko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- V. D. Syrotiuk* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- M. I. Shut* – Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- S. M. Yashanov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Executive Editor*).

Reviewers: *V. V. Borisov*, doctor of pedagogical sciences, professor;
M. M. Marusinets, doctor of pedagogical sciences, professor.

S 34 **Science Notes**: [collection of articles] / Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University, compiler L. Makarenko. – Kyiv : Publishers of National Pedagogical Dragomanov University, 2019. – Issue CXXXXIII (143). – 256 p. – (Series pedagogical sciences).

ISSN 2310-371X

The Collection contains articles handling the actual research problem of postgraduate, doctoral students, lecturers of higher educational establishments and research Institutions of Ukraine working in pedagogical and historical sciences.

УДК 37+93/94](066)

Recommended by the Academic Council NPU Dragomanov
(Minutes № 14, dated 05 June, 2019)

ISSN 2310-371X

© Editorial Board, 2019
© Authors of articles, 2019
© National Pedagogical Dragomanov University, 2019

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Адобовська М. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ
ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ 5

Александрова Л. Г., Гвоздецька К. О.

РОЛЬОВА ГРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ І КУРСУ МОВНОГО ЗВО 13

Бернацька О. В., Козогорова М. І.

СУТНІСТЬ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇЇ ФОРМУВАННЯ 22

Биковський Я. Т.

ДО ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ STEM В ОСВІТІ 29

Бігун О. М., Розсоха А. П.

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
СЕРЕДНІХ ШКІЛ У НАЦІОНАЛЬНИХ КОЛЕДЖАХ 35

Бреславець Н. О.

МЕТОДИЧНІ ДІЇ В ЗДІЙСНЕННІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
З АКЦЕНТОМ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТІВ 44

Вітченко А. Ю.

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 55

Гладка І. А.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 65

Гребенюк Л. В.

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ
В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ 72

Дідик А. О.

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ ТА ЕЛЕКТРОНІКИ 80

Казаннікова О. В.

РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ 87

Качанов В. І., Деревянко М. М.	
СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ НАВИЧОК ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	98
Кокарєва А. М.	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ.....	106
Мартіросян О. І., Порошина В. Д., Купрій Т. Г.	
УКРАЇНСТВО ЯК СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ФЕНОМЕН І ЧАСТИНА СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА	116
Мацейків Т. І.	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	124
Мхітарян Л. С., Манжуловський В. М., Плотніков Є. О., Петрюк С. Є.	
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СЕРЕДНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	132
Нагрибельний Я. А.	
ТЕНДЕНЦІЇ У ФОРМУВАННІ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ” В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	140
Одайський С. І.	
АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Й ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ	148
Павелків К. М.	
РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	160
Плющ В. М.	
САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ САМООСВІТИ СТУДЕНТІВ	168
Подопригора Н. В.	
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИКЛУ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНОГО ФІЗИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	174
Садовий М. І., Проценко Є. А., Донець Н. В.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ І. Є. ТАММА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ	183
Трифонов О. М.	
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ В ХОДІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	190

<i>Хижун Я. В., Дишлева С. М.</i>	
РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ВНЗ: АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ.....	197
<i>Черняк В. О.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ ЗА ПІДРУЧНИКОМ “FLY HIGH” .	202
<i>Шевель Б. О., Марченко С. С.</i>	
ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ.....	210
<i>Berezhnyi Yu. M.</i>	
MODERNIZATION OF PREPARATION OF FUTURE PROFESSIONALS OF LAW ENFORCEMENT BODIES TO PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT	218
<i>Kobylianska I.</i>	
USING SONGS IN THE ENGLISH LANGUAGE TEACHING TO STUDENTS.....	224
<i>Kravets Michael</i>	
PECULARITIES OF THE FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS’ TRAINING TO THE LOCAL ACTIVITIES.....	230
<i>Panov Sergii</i>	
EDUCATIONAL AND TRANSLATORS ACTIVITIES OF WILHELM KIESEWETTER ON THE RESULTS OF THE EXPEDITION IN THE CRIMEA	237
НАШІ АВТОРИ	243

более результативной, успешной, профессиональной. Конкретизированы учебные темы этих курсов, на базе которых основанно изучение электротехники и электроники. Продемонстрированы пути корректирования учебной программы с учетом содержания этих курсов, которые устраняют дублирование и повторы.

Установление междисциплинарных связей между преподаванием курса электротехники, электроники, физики, химии, технической механики, высшей математики способствует более углубленному усвоению знаний, научных понятий и законов, усовершенствованию учебно-воспитательного процесса и оптимальной его организации, формированию научного мировоззрения, единства материального мира, взаимосвязи явлений в природе и обществе. Реализация междисциплинарных связей отстраняет дублирование в изучении материала, экономит время и создает благоприятные условия для формирования профессиональных компетентностей.

Ключевые слова: междисциплинарные связи, электротехника, электроника, физика, химия, математика, материаловедение.

DIDYKA. O. Implementation of interdisciplinary connections in the process of teaching Electrical Engineering and Electronics.

The problem of interdisciplinary communication in the study of electrical engineering and electronics has not lost its relevance today. This is one of the most complex methodical tasks of the teacher, where he must concentrate knowledge from other disciplines, combining them into a coherent system.

The article substantiates the theoretical substantiation of the implementation of interdisciplinary connections in the teaching of electrical engineering and electronics in universities. The role of Physics, higher mathematics, chemistry and technical mechanics in the process of learning Electrical Engineering and Electronics has been substantiated. The educational topics of this course have been specified, on the basis of which basic study of electrical engineering and electronics. The ways of adjusting the curriculum have been shown, taking into account the content of this section in order to eliminate duplication and repetition.

Establishing interdisciplinary links between teaching electrical engineering, electronics, physics, chemistry, technical mechanics, higher mathematics contributes to a more in-depth assimilation of knowledge, scientific concepts and laws, improving the educational process and its optimum organization, formation, worldview interconnection of phenomena in nature and society. The implementation of interdisciplinary relationships eliminates duplication in the study of the material, saves time and creates favorable conditions for the formation of professional competencies.

Keywords: interdisciplinary connections, Electrical Engineering, Electronics, Physics, Chemistry, Mathematics, Materials Science.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-143.2019.11>

УДК 378

ORCID 0000-0002-7900-9424

Казаннікова О. В.

**РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ**

У статті висвітлюється актуальність формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі виробничої практики в умовах реформування української освітньої системи та активного насичення її гуманістичними цінностями.

Виокремлено структурні компоненти професійної компетентності та обґрунтовано

методологічні засади її дослідження. Зазначено перелік необхідних знань, умінь та якостей майбутніх соціальних педагогів як конкурентоспроможних фахівців.

Ефективність формування професійної компетентності залежить від багатьох зовнішніх (високий рівень розвитку технології, науки, економіки, освіти; процеси, що відбуваються в суспільстві; суспільні замовлення) та внутрішніх чинників, які зумовлені рівнем розвитку особистісних якостей (мотивація досягнення успіху, адекватним рівнем самооцінки особистості, самовдосконалення, вмінням ставити цілі, наполегливості, самостійності та рефлексивності).

Розкрито особливості виробничої практики, яка забезпечує належний рівень професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Охарактеризовано чотири компоненти досліджуваної педагогічної категорії: когнітивний, діяльнісний, особистісний та рефлексивний компоненти. Проаналізовано методiku визначення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів. Представлено результати педагогічного експерименту щодо визначення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: формування; професійна компетентність; виробнича практика; критерії; рівні; методики; педагогічний експеримент; констатувальний експеримент; формувальний експеримент.

Неперервний процес удосконалення професійної освіти в Україні пов'язаний зі зміною соціально-економічних умов і науково-технічним прогресом, котрі висувають підвищені вимоги до підготовки фахівців різних галузей. В концепції розвитку педагогічної освіти зазначено, що підготовка педагогічного працівника має відповідати суспільним запитам, сформульованим у професійних стандартах та стандартах освіти, враховувати світові тенденції та рекомендації впливових міжнародних організацій щодо підготовки педагогів. [4] Особливо гостро це питання постало в системі організації освітнього процесу першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої педагогічної освіти. Навчальні плани та програми переважно забезпечують сприятливі передумови щодо формування педагогічних працівників нової формації, але традиційні підходи до організації освітнього процесу не дають вирішити ці питання в повному обсязі. Саме це загострює суперечності між сучасними вимогами до випускника педагогічної спеціальності та здатністю системи освіти їх задовольнити.

Вищезазначене визначає необхідність впровадження освітньо-європейських стандартів та підвищення якості підготовки кваліфікованих соціально-педагогічних кадрів на засадах компетентнісного підходу, як пріоритетного завданням модернізації та трансформації фахової вищої освіти; розробки та впровадження інноваційних педагогічних технологій, нових підходів, умов та методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти. Особливу увагу необхідно приділити процесу практичної підготовки майбутніх фахівців як основи формування базової професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів.

Методологічні та теоретичні аспекти розвитку професійної компетентності відображені в роботах С. Харченко, Р. Вайноли, В. Докучаєвої, Н. Краснової, Н. Ларіонової, Д. Вазіної, Е. Зеєра, А. Маркової, Ю. Петрова, Н. Солянкіної та інші. Дослідженнями у сфері підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійного життя в наукових працях А. Капської, О. Безпалько, С. Сисоєвої, О. Карпенко, Ю. Поліщука. Проблеми методології та методики педагогічного дослідження висвітлено в працях В. Беспалько, В. Загвязінського та Р. Атаханова; праці М. Грабаря, К. Краснянської присвячено основам використання

непараметричних методів математичної статистики у педагогічних дослідженнях, в роботах Дж. Гласса, Дж. Стенлі висвітлено методи математичної статистики в педагогіці.

Мета статті – здійснити аналіз дослідження компонентів професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі виробничої практики.

Методи дослідження. Для реалізації мети, вирішення поставлених завдань і перевірки гіпотези дослідження використано комплекс сучасних загальнонаукових методів: теоретичних: аналіз (історичний, порівняльний), узагальнення, систематизація, порівняння та зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему; емпіричних: методи діагностики, адаптовані відповідно до завдань дослідження; статистичних: метод середніх величин, метод парних порівнянь, метод визначення обсягу вибірки, дисперсійний аналіз.

Результати дослідження. Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 роки зазначає, що організація і зміст сучасної освіти має орієнтуватися на формування компетентностей, які є важливими у житті. Одним з ключових напрямків державної освітньої політики є поліпшення ефективності навчання випускників закладів вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної освіти шляхом забезпечення фундаментальності та практичної спрямованості навчання [6]. Очевидною є думка, що саме практичне навчання є базисом формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів, тому що під час проходження практики на студента діють як внутрішні, так і зовнішні чинники, і студенти можуть адаптувати свої знання до практичних ситуацій своєї майбутньої професії.

Слід зазначити, що дослідженню феномену формування професійної компетентності особистості присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, які зосереджені, перш за все, на питаннях підготовки педагогічних працівників. Фундаментальні основи оновлення системи вищої освіти, професійної підготовки педагогічних працівників, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності і власне професійної компетентності соціально-педагогічних кадрів розкриваються в працях В. П. Андрущенко, В. І. Бондаря, Н. В. Гузій, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюна, І. Ф. Ісаєва, В. Г. Кременя, Н. В. Кузьміної, В. І. Лозової, В. І. Лугового, В. К. Майбороди, І. П. Підласого, Н. Г. Протасової, В. А. Семиченко, В. О. Сластьоніна та ін.

Саме тому проблема формування в психології та педагогіці залишається актуальною. У статті формування використовується як перетворювальна якісна зміна. У загальнонауковому розумінні категорія “формування” визначається як якісна зміна об’єктів, поява нових форм буття, існування різних систем, поєднаних з перетворенням їх внутрішніх і зовнішніх зв’язків.

Формування професійної компетентності розглянемо на основі основних складових компонентів: когнітивного, діяльнісного, особистісного, рефлексивного, і через їх формування представимо загальний процес.

В основу вищезазначених компонентів покладено перелік необхідних знань, умінь та якостей майбутнього соціального педагога, як конкурентоспроможного фахівця спрямованого на здійснення ефективної соціально-педагогічної роботи з різними верствами населення та продуктивне функціонування в різних галузях соціальної інфраструктури:

Професійні знання визначають когнітивний компонент: знання основ використання технічних засобів навчання та комп'ютерної техніки; знання сутності професійної діяльності соціального педагога: педагогіки як науки; принципи та методи соціально педагогічної діяльності; особливості соціалізації особистості в різних мікросоціумах; попередження негативного впливу факторів соціального середовища на особистість; характеристики загальних технологій соціально-педагогічної діяльності і технологій організації соціально-педагогічної роботи з різними групами клієнтів; можливості та умови ефективної реалізації загальнонаукових та специфічних методів в практиці соціально-педагогічної роботи.

Професійні уміння покладені в основу діяльнісного та рефлексивного компонентів:

– *дидактичні вміння*: застосування технічних та мультимедійних засобів навчання в процесі професійної підготовки; уміння вести полідіалог, дискусію на задану тему;

– *проектувальні вміння*: моделювання власної професійної діяльності, використання проектного підходу до вирішення соціально-педагогічних проблем; розробка та впровадження на практиці соціально-педагогічних проектів, програм соціально-педагогічного супроводу та підтримки дітей підлітків; конкретизації змісту роботи в кожному окремому випадку; здійсненні моніторингу і оцінюванні стану проекту, програм, що реалізуються.

– *організаційні вміння*: організація діяльності особистості, мікро- та мікрогрупи, здійснення посередництва між різними соціальними інститутами, організації управління та контролю діяльності.

– *перцептивні та комунікативні вміння*: сприймати та адекватно інтерпретувати інформацію від партнера із спілкування, встановлювати контакт, позитивний зворотний зв'язок; корегувати й управляти процесом спілкування; адекватно інтерпретувати поведінку; протистояти стереотипам сприйняття;

– *рефлексивні вміння*: усвідомлено актуалізувати механізми рефлексії; аналізувати власну професійну діяльність, ефективність професійної підготовки, методів організації освітнього процесу; власний рівень навчальної діяльності, рівень оволодіння професійними знаннями;

– *розвивальні вміння*: оволодіння техніками саморегуляції; уміння здійснювати первинну самодіагностику власного психологічного стану;

– *комунікативні вміння* передбачають володіння культурою міжособистісного спілкування; налагодження комунікативного контакту; розвиток взаємодії з клієнтом у позитивному емоційному спрямуванні; застосування методів і прийомів педагогічного впливу (переконання, заохочення, навіювання); використання різних засобів підтримки та інше;

– *аналітичні вміння* спрямовані на аналіз процесів, що відбуваються в соціумі, аналіз стану особистості та вплив на неї мікросоціуму; визначення проблем особистості та встановлення причино-наслідкових зв'язків.

Професійні якості висвітлюють особистісний та рефлексивний компоненти: професійної рефлексії, системності, гнучкості мислення, аналітико-конструктивного складу мислення, самостійності суджень та умовиводів, професійної емпатії, вимогливості до себе, працездатності, організованості, цілеспрямованості,

емоційної стабільності, спостережливості, проникливості, позитивного ставлення до себе, самоприйняття та самоповаги тощо [3].

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що ефективність формування професійної компетентності залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх чинників, де зовнішніми виступають: високий рівень розвитку технології, науки, економіки, освіти; процеси, що відбуваються в суспільстві; суспільні замовлення, які відображають загальний рівень суспільно-економічного розвитку суспільства та ін. Не менш важливими є внутрішні чинники, які зумовлені рівнем розвитку таких особистісних якостей, як мотивація досягнення успіху, адекватним рівнем самооцінки особистості, самовдосконалення, вмінням ставити цілі, наполегливості, самостійності та рефлексивності.

На сьогодні змінюються пріоритети у вимогах до компетентностей працівників, де особливої уваги набуває процес не просто передачі студенту певної суми знань, а й вироблення у нього потреби поповнення їх, формування й закріплення практичних професійних умінь та навичок, що можливе лише за ефективною та сучасною системою практичної підготовки – виробничої практики.

Виробнича практика забезпечує:

– виховання професійної етики, що передбачає виховання відповідальності за здійснення професійної діяльності як у професійному, так і у моральному плані, професійної честі;

– виховання поваги до трудової діяльності, що вимагає вироблення поглядів на працю як на основу життя, джерело матеріального та духовного багатства суспільства, фізичного та духовного розвитку людини, формування трудової дисципліни у студентів;

– виховання самостійності, яке засновано на свідомому, систематичному та міцному оволодінню основними прийомами праці зі спеціальності, що знайде відбиток в уміннях робітника варіювати своїми діями залежно від умов;

– виховання любові та поваги до професії як першої життєвої потреби, яке засновувалось на розкритті студентам суспільного і особистісного значення обраної професії, підвищенні професійної кваліфікації;

– виховання творчого ставлення до своєї справи, яке ґрунтується на формуванні та розвитку у студентів кмітливості, працездатності, зосередженості, захопленості ідеєю, критичному ставленні до себе і до своєї роботи, прагненні отримання результату, постійного удосконалення професійної майстерності та настрою на пошук нового [5].

Зауважимо, що важливим аспектом при дослідженні проблеми професійної компетентності у процесі виробничої практики є визначення критеріїв (компонентів) її сформованості. На основі зроблених узагальнень для дослідження окресленого поняття виділено чотири компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний, рефлексивний (табл. 1).

На підставі теоретичного дослідження вищезазначеної проблеми здійснено експериментальну роботу щодо перевірки ефективності процесу формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів в процесі виробничої практики.

Таблиця 1

<i>Критерій сформованості професійної компетентності</i>	<i>Зміст компоненту</i>	<i>Методики</i>
Когнітивний	Оволодіння системою загальнонаукових, психологічних, соціально-педагогічних та інших спеціально-професійних знань, які необхідні майбутньому соціальному педагогу для реалізації професійних функцій.	Аналіз успішності студентів з дисциплін предметної підготовки Анкета для з'ясування обізнаності майбутніх соціальних педагогів із сучасною освітньою термінологією.
Мотиваційно-ціннісний	Наявність стійкої системи мотивів та цінностей, що орієнтують професійну підготовку студентів, визначають її спрямованість на формування досліджуваного феномену. Наявність сформованих особистісно-професійних якостей соціального педагога, під якими розуміються: психологічні, морально-етичні, психолого-педагогічні та психоаналітичні характеристики. Дані характеристики повинні бути стійкими, суттєвими, адекватними, позитивно впливати та мотивувати на успішну діяльність соціального педагога та здатність продуктивно функціонувати у системі міжособистісних відносин.	Тест "Визначення рівня самоактуалізації особистості" (методика САМОАЛ) за 11 шкалами: орієнтації, цінностей, погляд на природу людини, потреби в пізнанні, креативність, автономність, спонтанність, саморозуміння, аутосимпатії, контактність, гнучкість спілкування.
Діяльнісний	оволодіння сукупністю соціально-педагогічних вмінь та навичок, які виробляються шляхом застосування різних прийомів і способів соціально-педагогічної взаємодії. При цьому професійні знання тісно пов'язані з професійними вміннями та реалізуються у практичній діяльності соціальних педагогів.	Методика самооцінки професійних умінь. Тести для самооцінки майбутніми вчителями початкових класів рівнів сформованості інклюзивно-педагогічних умінь. Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі. Тест "Діагностика комунікабельних і організаторських схильностей (КОС-2)"

<i>Критерій сформованості професійної компетентності</i>	<i>Зміст компоненту</i>	<i>Методики</i>
Рефлексивний	Усвідомлення свого професійного “Я”; спроможність до самопізнання та самоконтролю; здатність майбутнього соціального педагога визначати структуру, види, функції своєї професійної діяльності, аналізувати, реконструювати, впроваджувати у їх у власну діяльність; здатність до аналізу власного професійного досвіду, власних дій та дій інших суб’єктів взаємодії.	Тест рефлексии. Методика діагностики урвня розвитку рефлексивности, опросник А. В. Карпова Діагностика рівня парціальної готовності до професійно-педагогічному саморозвитку М. Фетіскіна

Для проведення експериментального дослідження щодо формування експериментальної та контрольної груп обрано сукупність студентів, що навчаються за спеціальністю соціальна педагогіка у Комунальному вищому навчальному закладі “Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія” Запорізької обласної ради, Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова, Полтавському національному університеті імені Юрія Кондратюка, Харківській гуманітарно-педагогічній академії.

При проведенні педагогічного експерименту дотримано вимоги валідності, надійності та вірогідності. Відповідно до вимог валідності такі фактори впливу, як контингент студентів, рівень їх підготовки, умови організації та проведення експерименту в контрольних та експериментальних групах були однаковими. Відмінним був тільки зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів, що визначає цей експеримент як однофакторний. Вимогу вірогідності забезпечено вирівнюванням основних умов проведення педагогічного експерименту в реальних умовах освітнього процесу закладів вищої освіти.

Організація дослідження передбачала порівняння результатів експериментальної групи з показниками контрольної групи. У експериментальній групі освітній процес здійснювався з використанням розробленої програми виробничої практики на засади компетентнісного, системного та особистісно-діяльнісного підходів, які ґрунтуються на принципах наступності та безперервності процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів. Зазначені принципи спрямовані на набуття та поетапне збагачення професійно-педагогічного досвіду, а також перетворення окремих педагогічних процесів у єдину систему знань та умінь студентів. Професійна підготовка студентів контрольних груп здійснювалась традиційним способом.

З огляду на те, що вимірювання перелічених показників здійснюється з використанням різних шкал вимірювання, вирішено за доцільне приведення усіх шкал до чотирьох рівнів (низький, середній, достатній та високий).

Порівняльний аналіз динаміки результатів сформованості професійної компетентності у студентів констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту контрольної та експериментальної груп за визначеними критеріями представлений у зведеній таблиці (табл. 2) із зазначеними динаміки результатів змін.

Таблиця 2

**Результати педагогічного експерименту
щодо динаміки сформованості професійної компетентності
у студентів контрольної та експериментальної груп за визначеними критеріями**

Рівень Сформованості	Констатувальний експеримент				Формувальний експеримент				Динаміка	
	Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група	Експериментальна група
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%		
<i>Рівень сформованості професійної компетентності за когнітивним критерієм</i>										
Низький	6	5,04%	10	7,58%	5	4,20%	8	6,06%	-0,84%	-1,52%
Середній	31	26,05%	29	21,97%	30	25,21%	16	12,12%	-0,84%	-9,85%
Достатній	65	54,62%	74	56,06%	67	56,30%	79	59,85%	1,68%	3,79%
Високий	17	14,29%	19	14,39%	17	14,29%	29	21,97%	0,00%	7,58%
<i>Рівень сформованості професійної компетентності за діяльнісним критерієм</i>										
Низький	17	14,29%	22	16,67%	16	13,45%	12	9,09%	-0,84%	-7,58%
Середній	45	37,82%	39	29,55%	45	37,82%	31	23,48%	0,00%	-6,06%
Достатній	43	36,13%	57	43,18%	43	36,13%	60	45,45%	0,00%	2,27%
Високий	14	11,76%	14	10,61%	15	12,61%	29	21,97%	0,84%	11,36%
<i>Рівень сформованості професійної компетентності за ціннісно-мотиваційним критерієм С</i>										
Низький	17	14,29%	12	9,09%	15	12,61%	10	7,58%	-1,68%	-1,52%
Середній	42	35,29%	41	31,06%	43	36,13%	30	22,73%	0,84%	-8,33%
Достатній	44	36,97%	62	46,97%	45	37,82%	70	53,03%	0,84%	6,06%
Високий	16	13,45%	17	12,88%	16	13,45%	22	16,67%	0,00%	3,79%
<i>Рівень сформованості професійної компетентності за рефлексивним критерієм</i>										
Низький	24	20,17%	29	21,97%	20	16,81%	9	6,82%	-3,36%	-15,15%
Середній	39	32,77%	44	33,33%	40	33,61%	30	22,73%	0,84%	-10,61%
Достатній	39	32,77%	41	31,06%	41	34,45%	62	46,97%	1,68%	15,91%
Високий	17	14,29%	18	13,64%	18	15,13%	31	23,48%	0,84%	9,85%

Узагальнивши результати проведеного педагогічного експерименту, можна констатувати, що на початок експерименту кількість студентів експериментальних та контрольних груп із високим, достатнім, середнім та низьким рівнями сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів, визначені за когнітивним, діяльнісним, мотиваційно-ціннісним та рефлексивним критеріями збігаються; результати, що були отримані після завершення

експерименту – відрізняються і є кращими у студентів експериментальних груп.

Отже, експериментальним шляхом доведено ефективність застосування розробленої педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі виробничої практики відображається у збільшенні студентів, рівень сформованості професійної компетентності яких характеризується як високий та середній.

Дослідження професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі виробничої практики ґрунтується на виділенні компонентів, які визначено основними критеріями сформованості професійної компетентності. Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити такі висновки:

За когнітивним критерієм більшість опитуваних в контрольній та експериментальній групах мають середній та достатній рівні, що свідчить про достатній рівень володіння студентами системою спеціальних знань з соціально-педагогічних дисциплін та сплутаність у розумінні сутності, змісту та завдань професійної діяльності. Доцільним вважаємо введення в програму виробничої практики поглиблення та удосконалення теоретичних знань, встановлення їх зв'язку з практичною діяльністю шляхом вивчення нормативно-правової та звітної документації працівників психологічної служби, спеціальної сучасної літератури.

Вивчення діяльнісного компоненту професійної компетентності свідчать про те, що рівень цього компоненту є достатньо сформованим. Зміст програми виробничої практики передбачає: розширення спектру професійних умінь (аналізувати різні фактори впливу на соціалізацію особистості; диференціювати зміст діяльності відповідно до різних об'єктів, суб'єктів та напрямів соціально-педагогічної роботи; добирати та адаптувати відповідно до мети, особливостей клієнтів і реальної ситуації технології соціально-педагогічної роботи, методи та прийоми реалізації завдань соціально-педагогічної роботи; проектувати, планувати, організовувати та аналізувати організаційні форми соціально-педагогічної роботи; будувати стратегію соціально-педагогічної роботи спрямовану на саморозвиток особистості дитини та молодшої людини, реалізацію її творчого потенціалу, здібностей, задатків, активізації зусиль клієнтів на вирішення власних проблем); оволодіння студентами методами, способами й досвідом самостійного вирішення професійних проблем; розвиток умінь здійснювати самоаналіз результатів професійної діяльності.

Результати дослідження мотиваційно-ціннісного компоненту свідчать про сформованість необхідних професійно значущих особистісних якостей. Зазначений компонент реалізується під час проходження виробничої практики шляхом розвитку особистісних якостей, які необхідні соціальному педагогу в його професійній діяльності, а саме: чесність, гідність, толерантність, комунікабельність, оптимізм, наполегливість у досягненні мети та інше.

Показники засвідчили про сформованість рефлексивного компоненту, Студенти експериментальної групи спрямовані на розвиток самосвідомості: на осмислення й орієнтацію власних дій (інтелектуальна рефлексія), на самоорганізацію, рух через самопізнання, самоаналіз себе, свого стану – внутрішніх психічних актів, власних форм і передумов, своєї розумової діяльності, цілісного "Я" (особистісна рефлексія) і через осмислення (аналіз) людиною особливості взаємодії з оточуючими (міжособистісна рефлексія).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у ході науково-дослідної роботи з виявлення сучасного стану становлення сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів ми дійшли такого висновку: доповнення змістовної частини робочої програми виробничої практики на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану студентів галузі 0101 “Педагогічна освіта”, напрям підготовки 6.130102 “Соціальна робота” сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів. Осучаснений зміст виробничої практики представлений в програмі в компонентах: гностичний, проєктивний, конструктивний, комунікативний, організаторський з визначеною системою базових та спеціальних умінь щодо забезпечення успішності виконання майбутнім соціальним педагогом основних видів професійної діяльності й вдалого професійного становлення. Впроваджені матеріали дисертаційного дослідження дали змогу майбутньому соціальному педагогу освоїти виконання своїх професійних функцій з різними категоріями людей, навчитися виявляти труднощі їх соціального становлення та долати їх в різних формах надання соціальної педагогічної допомоги.

Використана література :

1. Багрій В. Н. Критерії та рівні сформованості професійних умінь майбутніх соціальних педагогів. *Збірник наукових праць* Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. 2012.
2. Вольнова Л. М. Соціальна психологія: формування компетентності майбутнього фахівця : навч. посібник для студ. спеціальностей “Соціальна робота”, “Соціальна педагогіка”. Київ, 2011. 283 с.
3. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2008. 752 с
4. Концепція розвитку педагогічної освіти. *Офіційне Інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення:01.04.2019)
5. Кремень В.Г. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. 613 с.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року // Офіційне Інтернет-представництво Президента України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 06.03.2019).
7. Соціальна педагогіка : підручник. 4-ге вид. виправ. та доп. / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 488 с.

References :

- [1] Bahrii V. N. (2012). Kryterii ta rivni sformovanosti profesiinykh umin maibutnix sotsialnykh pedahohiv. *Zbirnyk naukovykh prats* Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu “Ukraina”.
- [2] Volnova L. M. (2011). Sotsialna psykholohiia: formuvannia kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia : navch. posibnyk dlia stud. spetsialnostei “Sotsialna robota”, “Sotsialna pedahohika”. Kyiv. 283 s.
- [3] Hura O. I. (2008). Teoretvko-metodolohichni osnovy formuvannia psykholoho-pedahohichnoi kompetentnosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu v umovakh mahistratury : dys. ... dok. ped. nauk : 13.00.04. Zaporizhzhia. 752 s.
- [4] Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity. *Ofitsiine Internet-predstavnytstvo Prezidenta Ukrainy*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (data zvernennia:01.04.2019)
- [5] Kremen V. H. (2000). Neperervna profesiina osvita: problemy, poshuky, perspektyvy : monohrafiia / za red. I. A. Ziaziuna. Kyiv : Vipol. 613 s.

- [6] Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku // Ofitsiine Internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (data zvernennia: 06.03.2019).
- [7] Sotsialna pedahohika: Pidruchnyk. 4-te vyd. vyprav. ta dop. / za red. prof. A. I. Kapskoi. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2009. 488 s.

КАЗАННИКОВА Е. В. Уровень сформированности профессиональной компетентности будущих социальных педагогов в процессе производственной практики.

В статье освещается актуальность формирования профессиональной компетентности будущих социальных педагогов в процессе производственной практики в условиях реформирования украинской образовательной системы и активного насыщения ее гуманистическими ценностями. Выделены структурные компоненты профессиональной компетентности и обоснованно методологические основы ее исследования. Указан перечень необходимых знаний, умений и качеств будущих социальных педагогов, как конкурентоспособных специалистов.

Эффективность формирования профессиональной компетентности зависит от многих внешних (высокий уровень развития технологий, науки, экономики, образования; процессы, которые происходят в обществе; общественные заказы) и внутренних факторов, которые обусловлены уровнем развития личностных качеств (мотивация достижения успеха, адекватный уровень самооценки личности, самосовершенствование, умением ставить цели, настойчивость, самостоятельность и рефлексивность).

Раскрыты особенности производственной практики, которая обеспечивает надлежащий уровень профессиональной подготовки будущих социальных педагогов. Охарактеризованы четыре компонента исследуемой педагогической категории: когнитивный, мотивационно-ценностный, деятельностный и рефлексивный компоненты. Проанализировано методiku определения уровня сформированности профессиональной компетентности будущих социальных педагогов. Представлены результаты педагогического эксперимента, которые определяют уровни сформированности профессиональной компетентности будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: формирование; профессиональная компетентность; производственная практика; критерии; уровни; методики; педагогический эксперимент; констатирующий эксперимент; формирующий эксперимент.

KAZANNIKOVA OLENA. Level of formation of professional competence of future social teachers during the pedagogical training.

The article highlights the importance of forming the professional competence of future social teachers during the pedagogical training in terms of reforming the Ukrainian educational system and its active saturation with humanistic values. The structural components of professional competence are singled out and the methodological principles of its research are substantiated. The list of necessary knowledge, skills and qualities of future social teachers as competitive specialists is pointed out.

The effectiveness of the formation of professional competence depends on many external (high level of development of technology, science, economy, education; processes occurring in society; public procurement) and internal factors that are conditioned by the level of development of personal qualities (motivation for success, an adequate level of self-esteem of the individual self-improvement, the ability to set goals, perseverance, independence and reflexivity).

The paper reveals the features of pedagogical training that ensures proper training of future social teachers. Four components of the pedagogical category that is under the question are described: cognitive, activity, personal and reflexive components. The method of determining the level of formation of professional competence of future social teachers is analyzed. The results of pedagogical experiment on determination the level of formation of future social teachers' professional competence are presented.

Keywords: formation, professional competence, pedagogical training, criteria, levels, methodology, pedagogical experiment, confirmatory experiment, state stage, molding experiment.